

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

ABSZTRAKT

A szerző, aki budapesti Sász Chevrá (Vasvári Pál utcai), a status quo ante irányzathoz tartozó zsinagóga cházáni tisztjét másfél évtizedig töltötte be, azt tűzte ki célul önmaga számára, hogy ennek a különleges sajátosságokkal rendelkező közösségnek az életét és liturgiáját a jövő nemzedékek számára megörökítse, főképp abban a meghatározott időintervallumban, amikor az ottani eseményeket maga is átélhette, azaz az 1980-as években.

A téma egyedülálló és eleddig feldolgozatlan. A magyarországi hitélethez kötődő zsidóság megmaradt maradéka jelen volt a létező szocializmus úgynevezett „késő-kádári” időszakában, a holokauszt utáni túlélők, és a Magyarországon maradtak maroknyi rétege a legkedvezőtlenebb közéleti viszonyokkal is dacolva, fenntartotta és látogatta a Sász-Chevrát. A sok-sok viszontagságos és nehéz év ellenére az a tudat hatotta át a közösség tagjait, hogy egyfajta híd szerepet kell betölteniük, és hogy gyermekeik, unokáik egy élhetőbb korban boldogabb emberek lesznek.

A szerző engedélyével és hozzájárulásával itt közöljük az értékes írást, ily módon is lehetőséget biztosítva olvasóink számára, hogy első kézből ismerhessék meg az immáron 130 éves Vasvári Pál utcai zsidó közösség, és ezen keresztül a budapesti zsidóság, életének mindennapjait a múlt század utolsó előtti évtizedében.

ABSTRACT

The author fulfilled the role of the chazzan of the Shas Chevra (Vasvári Pál Street) Synagogue in Budapest that belonged to the so-called status quo ante movement, for one and a half decade. Thus it is no wonder that the author decided to preserve the memory of an important segment of the history of the synagogue and the community in the 1980s for future generations in a longer essay. The Yerusha Online received the author's full consent and contribution to publish his work in order to give a possibility to our readers to have a glimpse into the life of the Jewish community in Vasvari Street, and - all in all - into the Jewish community life of Budapest, during the penultimate decade of the 20th century.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Dr. Kerekes Béla főkantor, az OR-ZSE Zsidó Liturgia Tanszékének főiskolai docense a Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett építőmérnöki diplomát, és ugyanitt kapta meg az egyetemi doktori fokozatot is. Hosszú mérnöki pályafutása mellett életének szerves és elválaszthatatlan részét képezte a zsinagógai liturgiai és a liturgikus ének. Kora ifjúságától kezdve a budapesti zsidó vallási zenei élet aktív résztvevője, 1980-tól chazanja.

Dr. Béla Kerekes, chief cantor, associate professor of the Jewish Liturgy Department graduated as an architect at the Technical University of Budapest where he also received a university doctorate. During his long engineer carrier Jewish liturgy and liturgical music has always been an integral part of his life. Since his early youth he has been an active participant in the Jewish religious musical life, and since 1980 a cantor.

A Vasvári Pál utcai Sász Chevra Zsinagóga közösségének megalakulása, előzményei

„A Sász Chevra” – Budapesti Talmud Egylet – 1842-ben alakult, Fleischmann Ede és Taub Gusztáv hathatós anyagi hozzájárulásával. Alapszabálya szerint: *„...talmudi és bibliai előadások tartásával a hagyományokat, elhunyt tagok és alapítványozók emlékét kaddis-ima mondásával ápolja. E célból fenntart egy imaházul is szolgáló tanintézetet. ... A Budapesti Talmud Egylet autonóm testület, mely nem tartozik egy hitközséghez sem, s ezek részéről sem anyagi, sem erkölcsi támogatásban nem részesül...”*¹

A Sász Chevra alkalmazásában állt két kiváló Talmud-tudós. Az egyik, az ú.n. Sász-rabbi naponta kétszer - reggel és este - Talmud előadásokat tartott megfelelő magyarázatokkal. A másik rabbi pedig péntek esténként bibliai előadást tartott, és szombaton a „Háftórát” adta elő. A legkiválóbb tudósok közül is Suszmann Wolf, Szoffer Lázár, Herskovits Mihály és Eppler Mór emelkedtek ki. Kohlmann Nándor főtitkár, egyben előadó is volt.

¹ Magyar Zsidó Lexikon; szerk. Ujvári Péter, 1929 Bp. 158. o.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Építészeti, településrendezési szempontok miatt a zsinagóga még nem rendelkezett utcára néző homlokzattal. Ezért épült udvari bejáráttal, míg a beépítési vonalon egy lakóház létesült.

A felszabadulás után

Hiteles adalékként idézzünk Deutsch Gábor: „Amikor a lomb is dús, a gyökér is mély” című Kohlmann Nándor főrabbiról szóló írásából² részleteket:

„A Vasvári Pál utcai imaházat a vészorszakban istállónak használták, lovak lakták. A felszabadulás után megtisztították és újjászentelték a helységet, és megkísérelték folytatni az életet. Ekkor egy rövid ideig a folyamatosan működő tanház mellett bentlakásos jesíva is működött a régi falak között. Egyre inkább nyilvánvaló lett, hogy új helyzet állt elő. A korábbi független forma történelmi okokból nem volt tartható, tehát lépni kellett. Az akkori jegyzőkönyvek tanúsága szerint a többség az ortodoxiához való csatlakozást javasolta. Nem tudni miért, de a Síp utcához került a zsinagóga; körzeti templom lett a Vasvári. A tanház jelleg soha meg nem szűnt, legfeljebb átalakult. Herskovits rabbi Izraelbe távozott, Kohlmann Nándor főrabbi címet nyerve egyedül látta el megnövekedett feladatát.”

„Az ötvenes években nehéznek bizonyult a szombattartás, sok ember lába alatt megingott a talaj, egzisztenciális bizonytalanság jelentkezett. Ebben a helyzetben sokat számított a rabbi biztató szava. Talmud Tóraoktatás soha nem szünetelt, heti rendszerességgel jártak oda a fiatalok akkor is, amikor az nem volt éppen akadálymentes. Széderestéket rendeztek, hogy az egyedülálló emberek magányát pészachkor enyhítsék. Nagy segítséget jelentett, hogy a vezetőségben olyan áldozatkész emberek tevékenykedtek, mint a Miskolcra érkezett Klein Vilmos, vagy az arany szívű Apfel Dezső, a hűséges tanítvány, Breitner Hugó....”

² Amikor a lomb is dús, a gyökér is mély (Kohlmann Nándor) In: *Remény. Zsidó társadalmi, közéleti, kulturális folyóirat*. 5. évf. 2. szám. 2002. p. 45

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

„ A hatvanas években az enyhülő helyzet hatására pezsgőbb lett az élet a Vasváriban is. Nemcsak reggel és este jött össze változatlanul a minján, hanem keddenként (ezen a Biblia által említett „jó” napon), a nőcsoport színvonalas kultúr- és vallási összejöveteleket tartott. Ezek programját a főrabbi hitvese, Magda asszony állította össze, ő hívta meg az előadókat és számos esetben maga is előadásokat tartott és zongorán kísérte az énekesi tehetségüket bemutató gyerekeket. Lefkovits néni volt az elnök, aki kávéval és süteménnyel kedveskedett vendégeinek. De odajárt rendszeresen Szemere Samu professzor testvére, ezen kívül Hechtmann néni és lánya, Frank Józsefné, aki magával hozta lányait, Györgyit és Ágit. Valamint dr. Endrey S. Henrikné, a Chevra kadisa elnökének özvegye és persze sokan mások. Valóban hosszú a sor, lehetetlen mindenkit megemlíteni, mint ahogy közreműködő kiváló művészek és kántorok névsorát sem tudjuk leírni. Annyit azonban megjegyzünk, hogy több fiatal, tehetséges kántor ének- és hangszerművész is itt debütált, bontogatta szárnyait.”

A hetvenes években az épület állaga felújításra szorult. A Vasvári Pál utcai hívek öntevékenyen, adakozással megoldották a nagy feladatot. „A kezdeményező dr. Bar Vilmos és felesége dr. Pollák Zsuzsa mellett oroszánrészt vállalt Gewürtz József és neje, továbbá Kemény, a kendős, Friedmann József, a sapkás, Frank József, az ékszerész, Breitner Hugó, a belsőépítész, Rotschild, a szűcs, és Herskovics bácsi.”

A munkálatokat dr. Surányi József és felesége, Klári (Dr. Verő Tamás főrabbi úr anyai nagymamája) összefogásával sikeresen elvégezték, megújult belső teret nyerve.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Dr. Kohlmann Nándor főrabbi 52 évig állt a Vasvári szolgálatában. Elhunytá után Dr. Schweitzer József főrabbi úr Pécsről került a Vasvári Pál utcai zsinagógába, azonban egy évvel később áthelyezték a Hegedűs Gyula utcai templomba, ahol hajdanán nagyapja volt a rabbi. Utána Dr. Domán István főrabbi úr foglalhatta el a rabbiszéket, és egy évtizedig volt a Sász Chevrá főabbija, vallási vezetője.

A sliach ciburok, előimádkozók, főkántorok az előző időkben is mindig ügyeltek a hagyományokra, a megfelelő dallamokra.

1956-ig Eisenberg volt a kántor, de külföldre távozott. Majd Lefkovics Jenő követte és hosszú ideig, haláláig állt az ómednél. Utána többek között egy ideig Kovács Imre („KOKO”) kántorkodott, de betegsége, operációja miatt meg kellett tőle válni. Őt követően Klein Vilmos elnök úr e sorok szerzőjét kérte fel a cházáni teendők ellátására.

Komoly szolgálatot végeztek a tóraolvasók: Lefkovics Jenő után Bálint Marcell (aki „civilben” az Operaház ügyelője, zenei szaktekintély volt), majd a felejthetetlen Róth Izidor, egészen egészségének megromlásáig. Róth bácsi elvesztése után Deutsch Gábor vállalta át a leinólást (tóraolvasást); munkája mellett, éjszakánként készült a hetiszakasz felolvasására.

Hagyomány volt, hogy a nagyünnepeken a sáchriszt Lefkovics Jenő unokaöccse, dr. Hirschberg Frigyes imádkozta, aki egyébként biokémikus volt. Később, Klein Vilmos elhunytá után őt választották elnökké.

A Vasvári közösségre is jellemző volt a magyarországi zsidóság azon szokása, hogy egész évben látogatta egy törzsgárda, és nagyünnepeken, „Rasesone-Jankiperkor” jött mindenki, aki idetartozónak érezte magát.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Neves törzstagok voltak az eddig említetteken túlmenően, de a teljesség igénye nélkül: dr. Bar Vilmos, Spitzer Árpád, Frank József, Besnyő Miklós, Rudas Ferenc, Karádi Sándor, Herskovits Gyula és fia, Miklós.

A nyolcvanas évek liturgiai és vallás-kulturális élete a Sász - Chevra zsinagógában

A '80-as években a zsinagógai élet két alapvető síkon működött. Az istentiszteletek, illetve a köré fonódó tanulás (Talmud Tóra), valamint a díszteremben megtartott rendezvények, összejövetelek, események.

A Sász-Chevrá hagyományaiból adódóan fontos volt a mindennapi istentisztelet. Ugyanis az elhunytak után a halálzási évfordulón kádist kell mondani. Minden zsidó naptári hónap előtt táblázatot kellett készíteni. Ebben szerepelt az elhunyt magyar és héber neve, a jahrzeit dátuma, és a hozzátartozó neve, címe, akit értesíteni kell, hogy az aktuális időben el ne mulassza a közösségben való imádkozást (lásd mellékletek). A '80-as években már képtelenség volt a minden reggeli imádkozáshoz biztosítani a minjent. A délutáni és az esti imát összevonva, a kora esti órákban lehetett imádkozni.(mincho – mááriv) közte hangzott el a „kél mólé” ima. A tíz felnőtt zsidó férfi (minjen) feltétlen megléte bátlenok, minjenmanok beszerzésével volt elérhető. Ezek a javarészt már nyugdíjas, sőt kisnyugdíjas emberek szerény anyagi ellenszolgáltatást, mintegy szociális segélyt kaptak rendszeres jelenlétük ellentételezéseként.

Péntek este, szombat

A Péntek esti istentisztelet kezdése elvileg a szombat bejövetele, az alkony luach-ban jelzett gyertyagyújtás időpontjához köthető. Ezt csak közelítően lehetett betartani praktikus szempontok miatt.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Nevezetesen télen, amikor nagyon korán sötétedik, akár fél 4 is lehet. Azért, hogy aki a munkája miatt nem tudna ideérni, ne kesse le az esti imát, később kezdődött az istentisztelet. Természetesen a gyertyák az ómednél (az előimádkozói pulpitus) időben meg lettek gyújtva.

Este 6 óra volt a kezdés, és az addig eltelt időben lehetett tanulni a hetiszakaszt, illetve beszélgetni.

A tavaszi –nyári péntek estéken, amikor a későn jön be a szombat, ismét van gyakorlati probléma. Késői órában egy idős ember már nem fog lejönni a templomba, és hiányozni fog a kíléből. Ezért a kezdés 7 óra volt. Miután a szombatot előbb is fel lehet venni (bizonyos határok között), háláhikusan elfogadható volt az eljárás. Ilyenkor volt délutáni ima (mincho), és utána kezdődött a szombatfogadás.

A szombatfogadás a *Löhu nöránánó* zsoltárcsokorral kezdődött, amit a „minche-bálfle”, vagyis a délutáni ima előimádkozója recitált. A *Löchó dajdi*-t a kántor a tóraolvasó emelvényen (blemmeren) tálisz nélkül énekelte. Rendszerint voltak fiúk, akik mellette álltak, kórust alkotva. Ott énekelt Herskovics Miki, Hirschberg Gábor, Kerekes Gábor. A *Löchó dajdi* dallama alapesetben a Solomon Sulzer-féle hagyományos melódia volt. Pészach és Sovuajsz közötti péntekeken a „szfire - *Löchó dajdi*” szólt (amit sem Amerikában, sem Izraelben nem ismernek). A három gyászhétben (tisó böáv előtt) az „éli cijajn” dallamára hangzott fel a *Löchó dajdi*.

Általában a *Borchu* előtt tartott beszédet Domán főrabbi úr.

A mááriv után a magyarországi hagyományokhoz híven kiddus volt, borral, amiből a gyerekek kortyoltak, és utána *Olénu*.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Szombat reggel a *Jigdált* és utána az egész *P'szuké d'özimro*-t nagy gyakorisággal Deutsch Gábor énekelte. Erre már cházókó-ja volt. De volt, hogy Róth bácsit kérték fel, és Deutsch Gábor a sáchrisz-t imádkozta. A Tórákivételhez *Én komajchó*-nál állt oda a kántor, hogy aztán a muszáf végéig ő vezesse le az istentiszteletet. (Megjegyzendő, hogy külföldön a tórákivétel még a Sáchrisz-baltfile funkciója, és a tóraolvasás után váltanak.)

A tóraolvasás Róth Izidor nemes feladata volt, amíg egészsége megengedte. Utána Deutsch Gábor vette át önfeláldozóan ezt a sok tanulást, energiát igénylő tevékenységet.

A Muszáf-ban a Rabbiképző régi hagyományát átvéve a *Kohn-ködusa* hangzott fel. Ezen kívül az egész amidá-ismétlés az általánosan bevett hagyományos nuszách dallamával zengett.

Az istentisztelet után kiddus volt, kis pohár pálinkával, aprósüteménnyel. A kiddus kiegészült a főrabbi úr aktuális tanításával, egyéb közlemények elmondásával.

Nagyünnepek

A Rajs Hásónó és a Jajm Kippur, vagyis a nagyünnepek minden évben kiemelkedő események voltak. Nemcsak vallási jelentőségük, de a megjelenők létszáma miatt is. El kell mondani, hogy míg a heti rendszerességgel járók a környékbeli, addig ilyenkor Budapest távolabbi részeiről is megjelentek. Elsősorban családi kapcsolatok miatt, másodsorban a rabbi vagy a kántor meghallgatása céljából.

Ilyenkor sok ritkán látott barátunk feltűnt, hogy részese legyen a szívmengető imáknak, hallgatni akarták a sófár harsogó hangját, és nosztalgiáztak régi, talán szebb, boldogabb időszakokról.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Az újév imarendjében általában Deutsch Gábor „P'szuké d'zimro"-val indított, hagyományos dallammal. Majd dr. Hirschberg Frigyes sácharisza következett. Jellemző, hogy az imakezdecsnél még kevesen vannak, majd szivárognak szép lassan a férfiak, nők, és mire a Tórákivételhez érünk, szinte telt ház van. A tórához így azokat is fel lehet hívni, akiknek ez évközben ritkán adatik meg. A sófárt a körzet kántora fújta, közmegelegedéssel, és a rabbi adta fel a hangokat. A Tórabetétel után a hosszú csendes főima sokak távozását eredményezte. Ezt a hangos Tőfilo ismétlésnél érzékelte a szerző. Állt az ómednél, háttal a közösségnek, de az akusztikából érzékelte a létszám csökkenést. Visszhangosabb lett a zsinagóga, és az oménok ereje is gyengült.

A muszáf hangos ismétlésében érkeztek az *Uneszane tajkef*-hoz. Ez a gyönyörű szöveg, méltó dallamokkal szinte a nagyünnep emblematikus imarésze, mely fókuszál a nap mondanivalójára. Ezért kiemelendő, és megfelelő hangsúlyt adva neki, a következő tagolásban hangzott fel: Bekezdésenként először a kile magában mondta el, majd a rabbi deklamálta a szöveget, végül a cházán énekelte, kiemelve zeneileg is a tartalmat. Ez a hármas ritmus a következő módon tagolódott:

uneszane tajkef -tól gözár dínó - ig;

börajs hásónó -tól ucödókó - ig;

ki kösimchó -tól vöcháchálajm jóuf - ig.

Aztán az ima folytatódott a Ködusá-val.

Általában csak az előimádkozó volt kajhén, és ilyenkor probléma, hogy egy helyben kell állnia, nem mehet fel az emelvényre duchenolni. A megoldást a főrabbi úr adta meg.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Még a leinolás alatt kezet kell mosni, egy lévi segítségével. Aztán amikor a duchenoláshoz ér az ima, a kajhén a táliszt a fején át leengedi, kezeit felemeli, ujjait szétterpeszti előírásos módon, majd a bróchó következik. Helyben kell megfordulni, és utána a rabbi által feladott szavakra a nagyünnepi dallammal énekelni, és ismételni az áldás szavait. A szerző állítja, és a közösség tagjai megerősítik, hogy lelki emelkedettség, szívbeli megkönnyebbülés következik be utána. A kajhén ujjai közötti öt nyíláson az Ö- való áldása sugárzott az ott lévőkre.

Kol Nidré este tömve volt a Vasvári, nem volt üres pad, és a padosorok között is álltak. A Kol Nidré ima háromszoros felhangzásakor a gombostű leesését meg lehetett volna hallani, feszült csend fogadta a cházán csodálatos dallammal elhangzó énekét. A főrabbi úr drósó-ja, ünnepi tanítása itt volt elmondva.

A *Borchu* lefolyása gördülékenyen vezetett át oda, ahol megint felnyitják a frigyszekrényt, és kezdetét veszi az a speciális blokk, amelyről egy törzstag csak úgy beszélt, hogy jönnek a slágerek. Valóban, jött a *Jáále...*, az *„Omnom kén...”,* a *„Ki hinné káchajmer..”,* a *„Ki ónu ámechó...”,* és így tovább. És a közönség a kántorral együtt önfeledten fújta a strófákat. Ilyenkor böjt van, senki nem siet haza vacsorázni.

Jajm kippur napján a vastag máchzorból van mit imádkozni, és ez még egymást váltva is komoly feladatot ró az előimádkozókra. Az ismétléseket kerülendő, ki kell emelni a Tóraolvasás utáni Mázkírt. Ilyenkor mindenki nagy figyelemmel kíséri a főrabbi úr beszédét, és várja, hogy a *„kél mólé...”* keretében felolvasott nevek között szerepeljen a hozzátartozója. A Tóra betétele után a cházán a frigyszekrény előtt marad, és szívhez- lélekhez szólóan éneklő a *„hinnöni heóni mimáasz”* -t, hisz ebben van az előimádkozó követelményrendszere, és ennek szeretne maximálisan megfelelni.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Az Ámidá nagyon hosszú, de ilyenkor az ismétlést is ott várják az emberek. (Ilyenkor elvész az időérzés, hisz nem strukturálja a napot az étkezések rendje.) Tudjuk, hogy lesznek még betoldások, *jajcerok*, lesz *szlichajsz*, lesz *Ávajdó* (a főpapi istentisztelet a szentélyben), lesz *duchenolás*. A muszáf a délután derekán ér véget. A cházán lelép az ómed előtti kis emelvényről, alig mozgatható ólomlábakkal. Megdörzsöli a szemét, melyet megerőltetett a sok kisbetűs imától. De a hang – mely az Ö-való felé száll – nem fakul, fáradhatatlanul tud zengeni.

Mint a legtöbb zsinagógában, itt is volt némi szünet a muszaf és a mincho között. Ez a szünet alkalmas volt arra, hogy egyesek meglátogassák a szomszédos templomban imádkozó barátaikat, minden jót kívánva („vincsolva”) nekik. Mások viszont másik zsinagógából jöttek át, és a Sasz-Chevrában találkoztak, beszélgettek, kicserélve az aktuális híreket, vagy csak ki hogy van a családból.

A mincho és a nőiló már más személyeket szólít az előimádkozói emelvényhez. A mincho az egyik söliach ciburt, a nőiló rendszerint a rabbit illeti. A böjt végére illik végezni vele. Utána még egy sófárfújás, búcsúzóul a nagyünnepektől. Ha már ott vagyunk, még egy hétköznapi máárív, és irány az étkezés.

Zarándokünnepek

A zarándokünnepek látogatottsága sajnos gyengébb volt. Ennek oka, hogy ha hétköznapra estek, inkább csak a nyugdíjasok tudtak eljönni. Ennek ellenére Pészachkor igen nagy létszámú széderestéket tartottak, a nőcsoport aktív közreműködésével.

Szukkajszkor a zsinagóga belső, keskeny oldaludvarában épült a sátor. A fedéshez a nádat a Síp utcai központ szállította. A falakon burkolat, és szépen fel voltak díszítve. A fagerendákról gyümölcs és színes díszek függtek.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

A világítás be volt vezetve. (A víz nem, a sátor előtt egy vödör, egy széken lavór, és kézleöntő volt, „vásolás” céljából.) Egy hosszú asztal, két oldalán lócákkal volt a berendezés. Ott bent volt a kiddus, és utána a bárchesz felvágása, mintegy jelképes étkezés. A főrabbi úr mondott egy rövid tanítást, és kötetlen beszélgetésre is volt alkalom. Sokáig nem nyúlhatott praktikus okból: ilyenkor már hűvösek az esték.

Sovúajsz a gyönyörű, kora nyári ünnep. A zsinagógában friss virágok, zöld növény füzérekkel. Az első napra szinte minden évben jött hozzánk egy vendég: Friedlander Béla, San Paulo főrabbi. Itt töltötte szabadságát Magyarországon, és végiglátogatta a „heimisebb”, kedvesebb „súl”-okat. A tóraolvasás megkezdése előtt van egy pijut, az „Ákdómusz”, amit csak ezen a napon mondanak., Két sort az előimádkozó, kettőt a közösség. Ez, nehéz, arameus nyelvű szöveg, de megindító dallama van. A kile „möchábedolta” Freidlander főrabbit, azaz felkérte, hogy ő imádkozza elő. Illő módon, rnyhe vonakodás után el is fogadta, sőt, a későbbi években már rendszeresen abszolválta, a jelenlévők nagy örömére.

A pészachi „Tál bencsolást” (ima a harmatért), és a Szukkajszki „Gesem bencsolást” (ima az esőért) a cházán kitliben imádkozta, a hagyományos nuszach-chal.

A jantevok részletesebb leírásától jelen munka eltekint terjedelmi okokból.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Vallás-kulturális rendezvények

Jó néhány bár-micvó is volt. Ezek külön kis ünnepek voltak, sok rokonnal, ismerőssel. A nagy létszám miatt ilyenkor az emeleti kultúrteremben volt terítve. Itt hangzottak el az ünneplők és az ünnepelt beszédei. Ilyenkor is alkalom nyílt a kötetlen, baráti beszélgetésekre is.

Dr. Domán István főrabbi úr, illetve néhány templomi előljáró segítségével Talmud-Tóra oktatás is volt, ahol mind a kis gyerekek, mind felnőttek tanulhattak az álef-bésztől, a kezdetektől a határtalan mélységekig.

Az emeleti díszteremben voltak megtartva a nőcsoport rendezvényei, valamint a Chanuka és Púrim ünnepségek. Ilyenkor nívós kultúrműsor egészítette ki a vallási megemlékezést. A Főrabbi úr veretes beszédei, Klein Vilmos elnök úr választékos szónoklatai után felhangzott az ének, a vers, a muzsika. Voltak neves színészek, énekesek a meghívottak között, akik egy szóra jöttek, és volt, hogy a körzet saját erői - a kántor, a rabbi feleség, illetve a gyerekek - adtak kultúrműsort. A fehér asztaloknál ülők felejthetetlen emlékek lettek gazdagabbak. Ezekről az eseményekről rendre megjelentek a kommunikék az Új Élet-ben. A kor realitásának megfelelően a szerző következetesen „a körzet kántora” -ként van megemlítve.

Minden évben tartott a Sász-Chevrá körzet Zájjin ádár megemlékezést. Ekkor Dr. Domán István főrabbi úr Mózesra való emlékezése, és az egyéb beszédek után felolvasásra kerültek az abban az évben elhunytak nevei, „*Kél mólé ráchámim*” ima keretében.

1987. június 14. jelentős nap volt a Sász - Chevrá életében. A zsinagóga fennállásának 100. évfordulóját ünnepelték, t.i. a közösség számára ekkorra épült fel a jelenlegi épület.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

Az ünnepi alkalomra meghívó készült (melléklet). Az ünnepségen jól felépített műsor hangzott el, melynek súlyponti része a remek akusztikájú zsinagógában volt. (Műsor: melléklet.) Az eseményről részletes tudósítás jelent meg az Új Élet c. újság XLII. évfolyam 13. számában – 1987. július 1. 5747. TÁMUZ 4. (melléklet)

A Vasvári Pál utcai körzet a további időszakban

1990-ben elhunyt Hochberger László főrabbi úr, a Hunyadi téri zsinagóga vallási vezetője. A gyászév letelte után áthelyezték dr. Domán István főrabbi urat, mivel az ötvenes években édesapja Domán Ernő ott volt a Hunyadi tér rabbija. Így volt „cházókó”-ja.

A Sasz-Chevra vezetősége igyekezett úgy pótolni a rabbit, hogy a tanulás, a tudás és a vallási színvonal ne csökkenjen. Ezért Oberlander Baruch rabbi a lubavicsi mozgalom magyarországi küldöttét hívta a Vasváriba. A hívással egyidejűleg pár vallási követelményt is megemelt. Ilyen az Ámidá teljes megisméltése, függönnyel való elválasztás a férfi és női padosok között (möhica), stb. Ugyanakkor súrlódási felületet jelentettek a magyarországi zsidóság kétszáz éven át kialakult hagyományai és az amerikai Chábád által kultivált imarend közötti különbségek, anomáliák. Kezdetben mindkét oldalról alkalmazkodó időszak volt a jellemző. Azonban a külföldről hívott bócherek, és az imarend „Árizál” felé hajlítása megbillentette az alkalmazkodás kiegyensúlyozott helyzetét. A szerző következetesen arra hivatkozott, hogy működő kile kialakult minchágjait nem változtatják meg, és egyre feszültebb viszony alakult ki.

Sajnos győzedelmeskedett a lubavicsi rabbi hangja és ideológiája.

Az együttműködés ellehetetlenülése végül a szerző Vasvári Pál utcai körzetből való kiválásával zárult.

Dr. Kerekes Béla

A budapesti Vasvári Pál utcai Sász-Chevrá zsinagóga élete és liturgiája az 1980-as években
Life and Liturgy in the 'Shas Chevra' Synagogue (Vasvari Street, Budapest) during the 1980s

A Vasvári Pál utcai épületben folyó tevékenység nagy változáson ment keresztül. Arculata átalakult. Azonban ott maradt a nagy hagyományok emlékezete. Maradt az épület, benne az elődök emléktábláival.

Számunkra pedig állandósul az a jóleső érzés, hogy a nemzedékek láncolatában –amit az eddigiekben ismertettünk - nem hagyunk szétpattanni egy láncszemet. Akik odajártak a Vasváriba, akiknek gyerekei ott szívták magukba a tudást és a zsidóságuk szeretetét, akár közöttünk, akár a nagyvilágban tovább viszik a nyolcvanas évek életérzését és élni akarását.

Ma a Vasvári Pál utcai zsinagóga a Chabad Lubavics mozgalom terepe.